

L'ECOMUSEU DELS PASTORS DE LA VALL D'ÀSSUA

Resum

“La vall d'Àssua: Terra de pastors!”

Aprendre tot passejant, assimilar l'essència d'aquesta vall ramadera, l'Ecomuseu dels Pastors de la Vall d'Àssua vol sorprendre i implicar-hi els seus visitants. A través d'atractives imatges, de suggerents audiovisuals, d'objectes interactius i, el més important, de peces autèntiques!, es busca anar més enllà d'una simple visita entre vitrines i panells; un espai interactiu on poder fer córrer la imaginació, on motivar i despertar curiositats on, per una estona, poder-se submergir en un mar d'ovelles i sentir-se pastor per un dia!

Abstract

Learning by walking, assimilating this farming valley essence, l'Ecomuseu dels Pastors de la Vall d'Àssua (Àssua Valley Shepherds Ecomuseum) wants to surprise and involve its visitors. Through attractive images, inspiring audiovisuals, interactive objects and, what is most important, real pieces, the Ecomuseum aims at more than a simple visit through display cases and panels. It is an interactive space where you can give free rein to your imagination, raise your curiosity and submerge yourself into a sea of sheeps!

Xavier Gasol i Turias

L'agost de 2005 es va inaugurar a Llessui (Pallars Sobirà) l'Ecomuseu dels Pastors de la Vall d'Àssua, una iniciativa conjunta de l'Ajuntament de Sort i el Parc Nacional d'Aigüestortes i Estany de Sant Maurici. Aquest projecte és el resultat de la generosa i desinteressada implicació dels propis pastors de la vall d'Àssua, de l'estudi museològic realitzat per Rosa M. Anglada, Josep Colom, Núria Garcia Quera i Eva Lluvich i del projecte museogràfic i la producció de Xavier Gasol: un projecte ambiciós que podem dir que neix carregat d'il·lusions.

Des de fa molts anys, la ramaderia ha estat una activitat econòmica important en gran part dels nostres Pirineus. Una activitat que, com moltes altres, s'ha vist obligada a adaptar-se al seu entorn i a evolucionar d'acord amb els nostres temps. La ramaderia, i amb ella l'ofici de pastor, ens ofereix uns coneixements fruit de l'observació i l'experiència diària recollida i transmesa al llarg de centenars d'anys. Uns coneixements sobre un tipus concret de bestiar, la seva biologia, la seva alimentació, els seus requeriments ecològics, les seves tècniques de domesticació... Ens ofereix un coneixement ambiental del seu hàbitat geogràfic, botànic i climatològic. Ens ofereix, també, un marc de relacions socials al seu voltant.

La vall d'Àssua és un territori que, des de temps immemorials, gira a l'entorn del cicle vital de les ovelles, és un dels pocs espais que han pogut conservar tota la seva personalitat fins els nostres dies. "Reserva" del patrimoni ramader, els seus racons encara ens permeten descobrir construccions ancestrals per munyir les ovelles com els orris, cabanes de pedra seca per resguardar els pastors durant els llargs estius, o construccions, més modernes, com els triadors, on cada estiu s'hi trien les més de deu mil ovelles que pugen a pasturar als seus pletius.

Per a la majoria de la societat el coneixement dels pastors es redueix a un món desconegut, idealitzat en la majoria de casos o reduït a simples visions bucòliques. David Ecur, de casa

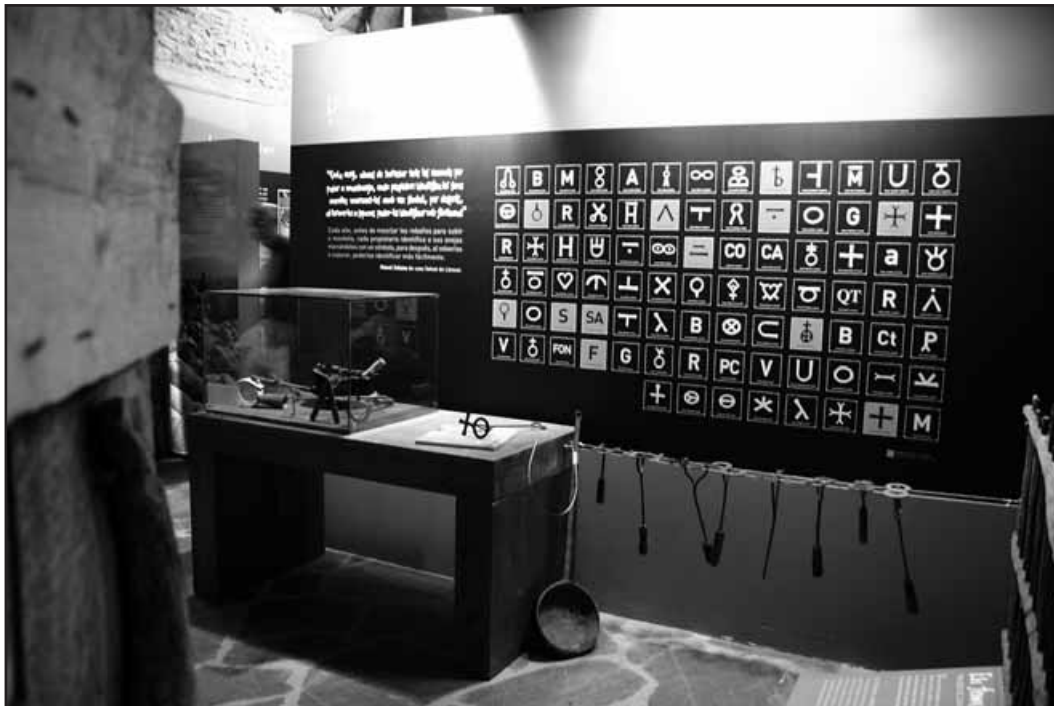
El pastor, el gos d'atura i el ramat de bon matí al corral. Escenografia amb figures hiperrealistes de resina.

Roi, Ton Peiró, de casa Safalla, o Àngel Torres, de casa Ventura, són pastors dels nostres dies, gent que ha de vetllar pel seu ramat 365 dies a l'any, plogui o faci sol. Gent que tots i cadascun dels dies de la setmana, festius inclosos, han de treure a pasturar el seu ramat per així engreixar-lo i poder-lo vendre als escorxadors de les grans ciutats.

L'Ecomuseu dels Pastors de la Vall d'Àssua vol ser l'ànima d'aquesta vall ramadera, vol ser un centre de recopilació, conservació i catalogació de peces, eines i estris que formen part del llegat del món dels pastors; un centre d'investigació, estudi i anàlisi des d'on aprofundir en els coneixements del patrimoni i la seva important funció ecològica; un expositor des d'on poder mostrar no només una col·lecció de peces, sinó una manera de viure que forma part del patrimoni del nostre país; un espai d'aprenentatge des d'on apropar-se al món dels pastors, tradicional i modern, i poder-lo entendre; una atracció turística, des d'on despertar l'interès del visitant cap a un entorn amb personalitat pròpia: la vall d'Àssua.

Aquest ecomuseu, amb tots els seus continguts, objectes, reproduccions, músiques, etc., pretén representar, de la manera més autèntica i fidel, tots els aspectes propis que donen una personalitat única al món dels pastors de la vall d'Àssua. Fugint de tòpics i aspectes excessivament idíl·lics, es pretén mostrar l'actual món ramader dels nostres Pirineus.

La vall d'Àssua va arribar a tenir més de 80 marques ramaderes. Actualment, encara n'hi ha 12 d'actives.

Un guió expositiu molt complet i extens, en un espai força reduït, ha obligat a presentar tots els continguts de manera molt condensada. Utilitzant un llenguatge molt visual i didàctic, s'ha buscat arribar al visitant a través de diferents aspectes sensorials (vista, olor, tacte,...) de manera que, sense necessitat de llegir massa, es puguin assimilar la majoria dels continguts.

L'Ecomuseu dels Pastors de la Vall d'Àssua es planteja com una primera fase d'un projecte molt més ampli sobre el món dels pastors de la vall d'Àssua. Es vol entendre aquest centre com un futur nucli dinamitzador i catalitzador de projectes socioculturals que ajudin a dinamitzar l'entorn social i econòmic de la vall d'Àssua. Es considera de vital importància entendre aquest ecomuseu com un projecte viu. Un centre dinamitzador d'un entorn que comparteix dos patrimonis fràgils: el cultural i el natural. Cada iniciativa o activitat anirà sumant i ampliant el projecte, no ja d'ecomuseu, sinó més aviat de "parc cultural" ben entès. Festes i activitats que, a més de recuperar part del patrimoni, ajudin a revitalitzar la zona i a expandir la difusió del món dels pastors i, sobretot, de la vall d'Àssua.

La visita podríem considerar que s'inicia sortint de Sort i entrant a la carretera que ens endinsa a la vall d'Àssua. Durant tot el trajecte fins a Llessui anirem trobant diferents

Les pastures d'estiu no tenen massa minerals, per això és necessari donar sal cada setmana. Figures hiperrealistes de resina.

aspectes que ens aniran introduint en aquest món ramader: corrals, bordes, abeuradors, fonts, cabanes, ramats, gossos d'atura, pastors... L'Ecomuseu dels Pastors de la Vall d'Àssua serà la clau per entendre i conèixer millor tots aquests elements.

En arribar a Llessui, ens dirigirem a l'antic edifici de l'escola, un edifici de pedra de tres pisos situat en un paratge privilegiat, just al centre del poble i davant de l'església de Sant Pere. A la segona planta trobarem el punt d'informació del Parc Nacional d'Aigüestortes i Estany de Sant Maurici, la recepció i botiga del museu i el primer àmbit d'introducció al museu. La tercera planta acull quatre àmbits més dedicats íntegrament a l'exposició permanent.

El guió de l'exposició es presenta dividit en tres àmbits generals. En el primer es presenta, a manera d'introducció, l'espai físic on transcorren tots els continguts d'aquest ecomuseu: la vall d'Àssua com a escenari del món ramader, un espai físic que condiciona i singularitza des del relleu, la vegetació, la fauna... fins a la gent i la seva manera de viure en aquest indret determinat.

El segon àmbit introdueix el visitant dins el món dels pastors, i presenta cadascun dels protagonistes d'aquest museu. A través d'un audiovisual, seran els mateixos pastors de la

El cretò, l'autèntic guia del ramat. Figura hiperrealista de resina.

vall els que ens presentaran l'ahir i l'avui del seu ofici, un testimoni gens idíl·lic d'una feina compromesa i força esclava. Una escenografia amb figures de resina a mida real ens presentarà els altres protagonistes: el ramat i els seus components: ovelles, marrans, moltons, corders, cabres, bocs, crestons, cabrits... i els amics i enemics dels pastors: el gos d'atura, el gos ramader, els gossos salvatges, els llops i l'ós.

Una vegada ja coneixem escenari i protagonistes, descobrirem, estació darrere estació, la relació entre tots ells al llarg de l'any. A cada àmbit trobarem diversos elements que crearan l'atmosfera de cada estació:

A l'hivern, es representen les activitats del ramat al llarg d'aquests tres mesos: la cria, els senyals d'orella, l'escuar,... tot dins un muntatge escenogràfic que ens mostra l'interior d'una ubla (corral), amb tots els elements que l'identifiquen, des d'una grípia, cóms, ganxos,... fins a la sobirada (paller) del mateix edifici condicionada per mostrar la seva utilitat.

A la primavera, situarem el ramat i descobrirem les diferents activitats d'aquesta estació: els pletius, el seu muntatge i la finalitat de fer dormir el ramat en pletes, el xollar amb les colles de xolladors i la funció de les vuitanta-sis marques ramaderes de tota la vall.

A l'estiu, el primer aspecte que cal destacar és el canvi d'escenari: el ramat puja a muntanya, barrejats diversos ramats formen la gran ramada (més de cinc mil ovelles). Les activitats en aquesta estació són diverses, des de fer formatges a donar sal. Sortirem d'aquest àmbit a través d'una reproducció d'una cabana de muntanya on descobrirem com vivien els pastors a l'estiu.

Sortint de l'interior de la cabana ens trobarem a la tardor, enmig de l'espectacular tria de Sant Miquel. En aquest espai descobrirem com es trien, una per una, més de cinc mil ovelles; coneixerem "l'encanteri" que fa seguir tot un ramat: les esquelles. Mides, formes, utilitats,... i finalment acompanyarem els nostres pastors a les fires on vendran les ovelles i corders que no seguiran al ramat.

Ja per acabar, el panell de cloenda vol servir, d'una banda, com a homenatge a tots els pastors que avien els seus ramats per la vall d'Àssua, i d'una altra, com a reflexió sobre el futur de tot aquest llegat que forma part del patrimoni cultural del nostre país. Races autòctones, construccions primitives, oficis centenaris,... tot un patrimoni que se'ns escorre entre els dits.